

Některé možnosti individuálního nebo individualizovaného vzdělávání učitelů

Miroslav Sova

Na potřebu individualizace vzdělávání upozorňuje Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (Kotásek a kol., 2001, s. 17) v odstavci „Principy demokratické vzdělávací politiky“: „Jde tedy o zásadní změnu orientace, o přizpůsobení vzdělávacího systému jedinci, o co největší možnou diferenciaci a individualizaci vzdělávání, o orientaci na osobnostní rozvoj.“ A dále (s. 19) v odstavci „Otevřené otázky a rizika při realizaci změn“: „Jak daleko můžeme vyjít vstříc individuálním odlišnostem, abychom co nejvíce využili potenciálu každého žáka?“

Soubor hesel a jejich výklad v této souvislosti v „Pedagogickém slovníku“ (Průcha a kol., 1998) není úplný. Chybějí například hesla „individualizace vzdělávání“ a „individuální vzdělávání“. Proto jsem se pokusil o vlastní formulace. Konkrétní relativně samostatná část vzdělávací činnosti, tzv. jednotka, má vzhledem k přítomným subjektům podmínky vnější i vnitřní, včetně časového intervalu. Obsahuje příjemce vzdělávání (studenty) a řídicí subjekty nebo programy, tedy řízení. Individualizací uvedené jednotky rozumím změnu přístupu řízení v daném časovém intervalu u alespoň jednoho příjemce v přístup individuální, tedy v respektování jeho specifických vlastností, individuálních zvláštností. Je-li v „jednotce“ přítomen jediný příjemce vzdělávání a má-li „řízení“ individuální přístup, považuji vzdělávání za individuální. Při výukové praxi ovšem vystačíme s intuitivním pojetím uvedených a s nimi souvisejících pojmů.

Při vzdělávání na několika přednáškách na vysoké škole zabývajících se kapitolou učební látky může individualizace této vzdělávací jednotky spočívat ve vzbuzení zájmu několika studentů, které učitel částečně poznal z jejich dotazů a diskusí, o další problémy, literaturu nebo konzultace při jejich řešení.

Podobně je tomu ve cvičeních při diskusích, za výuky problémové, skupinové i při samostatné práci ve vyučovací hodině. Individuální přístup může mít učitel zejména ke studentům vynikajícím nebo zaostávajícím a také jim může zadat individuální domácí úlohy. Vynikající studenty může učitel získat jako své pomocníky k mikrovyučování v budoucí výuce a řídit jejich přípravu ke srozumitelnému zopakování části učiva, předvedení řešení typické úlohy, k roli poradce studentů při samostatné nebo skupinové práci, k pomáhání studentům při řešení některé úlohy metodou rozhovoru.

Všechny studenty je možné podporovat ke kladení otázek týkajících se daného tématu i otázek dalších, na jejich diskusi a odpovědi lze ale odkazovat i mimo výuku. Tím se též může výuka individualizovat a přejít v diskusi a dialogy. Pro studenty je pozorování individualizace výuky, konzultací, dialogů a diskusi poučením, jak mohou sami jako budoucí učitelé výuku a vzdělávání individualizovat. Na vysoké škole, kde se očekává, že jen někteří absolventi budou učiteli, lze tyto studenty vytypovat a motivovat, aby se účastnili doplňkové pedagogické přípravy podle individuálního studijního plánu. Podle zkušeností polského pedagoga Maciaszka v publikaci „Vytváření didaktických dovedností učitele“ (překlad z roku 1969) se osvědčilo provádět pedagogickou praxi studentů paralelně se studiem teorie. V dnešních podmínkách by student mohl mít koordinátora svého samostatného studia (z literatury nebo pomocí programů, nejlépe počítačových) a pedagogické praxe, včetně mikrovyučování a sebereflexe. Tento způsob pedagogické přípravy zasluhuje další experimentování.

Při doplňkovém vzdělávání již působících učitelů lze využívat osvědčené mezinárodní zkušenosti, které též shromažďuje srovnávací pedagogika. Například osvědčené distanční vzdělávání je individuálním sebevzděláváním. Učitel se již umí orientovat při využívání informačních zdrojů, zejména Internetu, k hodnotnému sebevzdělávání. K doplňkovému vzdělávání učitele může též přispívat účast na metodickém zpracování učiva svého oboru, např. práce na konkrétních přípravách pro vyučování s experimentováním a sdělováním výsledků pro další uživatele, účast na diskusích v pedagogické společnosti, na pedagogických konferencích a přednášení příspěvků.

Literatura

- KOTÁSEK, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*. Praha: MŠMT, 2001.
- PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995.